

הגנה על שורדי ושורדות סחר בבני אדם

מיכוי פרקטיקות מיטביות ומבוססות ראיות מן העולם

דנה ברנדר ואורטל טופורק בר

מעבר לתיאוריה – פרקטיקות שעושות הבדל

מסמך זה מציג מיכוי ממוקד, יישומי ומבוסס ראיות של מודלים בין-לאומיים מובילים להגנה על שורדי ושורדות סחר בבני אדם, לטיפול בהם ולשיקום שלהם, בהתבסס על סקירת ספרות מקצועית. המסמך משלב בין זיהוי עקרונות מנחים, הנשענים על הידע המצטבר בספרות ועל הניסיון הבין-לאומי, ובין דוגמאות יישומיות מן העולם, המדגימות כיצד עקרונות אלו מתורגמים בפועל למנגנונים ולשירותים במדינות שנסקרו (להרחבה על הרקע למיכוי ועל שיטת המחקר ר' נספח).

נצלול לחמישה תחומי ליבה: טיפול וסיוע מודע-טראומה, שירותים כוללניים, דיוור, שיקום כלכלי ותעסוקתי ושילוב שורדי ושורדות סחר בעיצוב המענים וביישומם. מטרת המסמך היא ליצור תשתית מושגית ולהביא דוגמאות מעשיות לשילוב במדיניות ובמענים בשטח.

המסמך הוא חלק ממחקר רחב היקף לליווי תוכנית החומש הרב שנתי למאבק בסחר בבני אדם 2022–2026, בהזמנת יחידת התיאום הממשלתית למאבק בסחר בבני אדם וזנות בחטיבה החברתית במשרד המשפטים.

עריכת לשון: רויטל אביב מתוק
תרגום לאנגלית (תקציר): דורי ריבקינ
עיצוב גרפי: ענת פרקו טולדנו

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

« רקע

הספרות הבין-לאומית מציגה טיפול וסיוע מודע טראומה כעיקרון חוצה-מערכות בעבודה עם שורדי סחר בבני אדם, המיושם במגוון תחומים, ובהם טיפול נפשי ורגשי, טיפול רפואי, סיוע בנושאי רווחה וסיוע משפטי. טיפול מודע טראומה ממוקד בהכרה בהשפעתה הרחבה של טראומה על הפרט ועל הסובבים אותו, בהתאמת שירותים למורכבות הפגיעה ובצמצום פערי כוח. נוסף על כך הוא שואף להפחית את הסיכון לטראומטיזציה חוזרת לאורך תהליכי זיהוי הפגיעה, הטיפול בה והליווי של הפרט. התחום כולל גם התייחסות לרגישות תרבותית, כגון נגישות שפתית, תרבותית ובירוקרטית והכשרת צוותי טיפול, שמטרתה הפחתת חסמים המונעים פנייה לטיפול, קבלת טיפול והתמדה בו.

« עקרונות מנחים בתחום

- **בטיחות פיזית ורגשית:** יצירת סביבה פיזית ופסיכולוגית יציבה, צפויה ולא שיפוטית, המפחיתה טריגרים ומונעת טראומטיזציה חוזרת.
- **אמון, שקיפות ועקביות:** תקשורת עקבית, ברורה ואמינה בין אנשי מקצוע למקבלי השירות, לחיזוק תחושת הביטחון והאמון במערכת, והנגשת המידע באופן מותאם ותואם גיל.
- **תמיכת עמיתים (peer support):** יצירת קשרים עם שורדים אחרים או עם אנשים שחוו חוויות דומות, המקנים תקווה ותחושת שייכות כחלק מתהליך ההחלמה.
- **שיתוף פעולה והדדיות:** קידום שותפות בקבלת החלטות בין אנשי מקצוע למקבלי השירות, מתוך הכרה בידע ובניסיון החיים שלהם. שותפות זו נועדה לצמצם פערי כוח ולהחזיר את השליטה לשורדים.
- **העצמה, קול ובחירה:** מתן אפשרות למקבלי השירות לבחור את הטיפול ולהשפיע עליו, תוך כדי התמקדות בחוזקותיהם והשבת תחושת השליטה על חייהם.
- **רגישות תרבותית:** הכשרה, הכרה והתייחסות להטיות ולהקשרים המשפיעים על החוויה הטראומטית ועל תהליך ההחלמה, והתאמת השירותים לצורכי השורד/ת; הסרת חסמי נגישות בירוקרטיים, לשוניים ותרבותיים ואימוץ ענווה תרבותית (cultural humility), כלומר הכרה בפערים התרבותיים ובמגבלות הידע של המטפל, תפיסת המטופל כמומחה לחייו ושיתוף פעולה שוויוני ומכבד.
- **עבודה רב-תחומית ומתואמת:** שילוב בין טיפול רגשי ונפשי, רפואה, רווחה, משפט וקהילה ליצירת רצף שירותים נגשים ומתואמים. הדגש הוא על ייצוב צרכים מידיים (משפטיים, רפואיים, דיור והכנסה) טרם שיקום נפשי, תוך התייחסות למגבלות הזמן של תקופות השיקום בישראל עבור שורדי סחר שאינם תושבים.
- **מניעת טראומטיזציה חוזרת לאורך זמן:** גמישות ויציבות בתהליך, התאמת קצב ההתערבות וליווי מתמשך בהתאם לשלב השיקום ולצרכים המשתנים.

שיטות טיפול והתערבות במסגרת טיפול וסיוע מודע טראומה

- **טיפול קוגניטיבי-התנהגותי ממוקד טראומה (TF-CBT):** טיפול מבוסס ראיות לילדים ומבוגרים שמטרתו צמצום הסימפטומים של הפרעת דחק פוסט-טראומטית (PTSD) ושיפור הרווחה הנפשית. הטיפול כולל רכיבים פסיכו-חינוכיים, לימוד טכניקות הרפיה ושינוי דפוסי חשיבה, עיבוד הנרטיב הטראומטי, חשיפה הדרגתית לזיכרון הטראומטי, שיפור מיומנויות חברתיות וחיזוק מערכות התמיכה.

- **טיפול בחשיפה לנרטיב (Narrative Exposure Therapy - NET):** שחזור כרונולוגי של סיפור החיים באמצעות חשיפה מבוקרת לזיכרון הטראומטי ותיעוד אירועים חיוביים ושליילים במטרה ליצור ייצוג אוטוביוגרפי עקבי ולהפחית את עוצמת הזיכרונות הטראומטיים.
- **ראיון מוטיבציוני (Motivational Interviewing):** גישה לא שיפוטית הממוקדת בהגברת המוטיבציה לשינוי ולהפחתת התנהגות מזיקה, תוך כדי כיבוד האוטונומיה של המטופל וחיזוק השליטה העצמית שלו.

<< דוגמאות מן העולם לטיפול וסיוע מודע טראומה

- **THRIVE Clinic – ארצות הברית, מיאמי:** מרפאה שעובדת על פי מודל רב-תחומי במסגרת אוניברסיטת מיאמי והמרכז הרפואי Jackson Health System. המרפאה מעניקה שירותי בריאות כוללניים (גוף ונפש; One Stop Shop) מודעי טראומה ללא תלות במעמד החוקי של המטופל ודואגת לצמצום חסמים בירוקרטיים ולהנגשת השירות, לשיתוף פעולה עם הקהילה ולשימוש במלווי מטופלים (patient navigators) – אנשי מקצוע המלווים את השורדים ברציפות, מסירים חסמים לטיפול ומתאמים בין גורמי הבריאות והרווחה כדי להבטיח נגישות, רצף והתמדה בתהליך.
- **HEAL Trafficking Protocol Toolkit – ארצות הברית:** רשת רב-תחומית המקדמת גישה מודעת טראומה בזיהוי שורדי סחר וטיפול בהם, בין השאר בתוך מערכת הבריאות. עבודת הרשת כוללת הכשרת צוותים, מנגנוני בקרה וערכת כלים מוסדית המבוססת על גישה מודעת טראומה והיא מפותחת בשיתוף גורמים מקצועיים ושורדי סחר, בדגש על שיתופי פעולה בין-צוותיים ורב-מערכתיים.
- **STAR Court – ארצות הברית:** בתי משפט ייעודיים לבני ובנות נוער שורדי סחר ונפגעי ניצול מיני, הפועלים בגישה שיקומית ומודעת טראומה, ומשלבים פיקוח שיקומי ארוך טווח, הערכות רב-ממדיות תקופתיות, ליווי רב-מקצועי 24/7, מחיקת רישום כלילי ותמיכה פסיכו-סוציאלית.
- **חוק "נמל מבטחים" (Safe Harbor Law) – ארצות הברית, אוהיו:** חקיקה מונעת הפללה אשר מאפשרת הפניה של קטינים שורדי סחר שביצעו עבירות למסלולי שיקום כוללניים ולטיפול מודע טראומה במקום להעמדה לדין בהליך פלילי.
- **חקירות ילדים מודעות טראומה – ארצות הברית:** ביצוע חקירות ילדים ונוער במרחב בטוח, ניטרלי ומודע טראומה על ידי אנשי מקצוע מיומנים, תוך כדי צמצום מספר הראיונות למניעת טראומטיזציה חוזרת (כגון חוקר ילדים המעיד במקום הילד).

////////////////////////////////////

זרקור מן המחקר

במחקר הערכה שנערך על פרוטוקול HEAL Trafficking (פרוטוקול לזיהוי שורדי סחר בבני אדם ולטיפול בהם במערכת הבריאות) נמצא כי כ-87% מן המשתמשים בכלי מצאו שהוא מועיל להשגת מטרותם, ובפרט בתחום הנגשת טיפול מודע טראומה (Baldwin et al., 2023).

////////////////////////////////////

<< רקע

שירותים כוללניים הם חלק מגישה מרכזית בעיצוב מדיניות ושירותים לשורדי סחר בבני אדם, המבקשת לתת מענה נגיש, רציף ומותאם לצרכים המורכבים והמרובים של השורדים. התחום מתמקד במעבר מטיפול מכווץ למעטפת שירותים כוללנית (One Stop Shop). מעטפת כזו מרכזת מענים רפואיים, משפטיים וסוציאליים תחת **קורת גג אחת** ו**או בשיתופי פעולה בין-ארגוניים רב-תחומיים**. זאת, במטרה לצמצם עומס בירוקרטי, להפחית חסמים לקבלת טיפול, למנוע טראומטיזציה חוזרת ולהבטיח רצף טיפולי מותאם אישית באמצעות איגום משאבים וניהול מקרה מרכזי.

<< עקרונות מנחים בתחום

- **מודל "תחנה אחת" (One Stop Shop):** ריכוז שירותים רפואיים, נפשיים, משפטיים, חברתיים ותעסוקתיים תחת קורת גג אחת, או באמצעות מנגנון תיאום מרכזי, לצמצום מעבר בין גורמים שונים, להסרת חסמי נגישות ולהגברת תחושת הביטחון והיציבות של מקבל השירות.
- **רצף טיפול וליווי ארוך טווח:** מתן מענה מתמשך משלב הזיהוי של השורד/ת וההכרה בו ועד להשגת יציבות ועצמאות, תוך התאמה לצרכים המשתנים לאורך הזמן והיכרות עם המחסומים השונים לקבלת סיוע.
- **ניהול מקרה (Case Manager):** מינוי גורם מתאם המלווה את השורד/ת, אחראי לתיאום השירותים ומסייע בניווט נגיש בין המערכות השונות.
- **שיתופי פעולה רב-תחומיים ובין-ארגוניים:** עבודה משותפת של גורמי רווחה, בריאות, משפט, אכיפה וארגוני חברה אזרחית, הפועלים יחד להסרת חסמים, לשיתוף מידע (בכפוף לחיסיון), ליצירת מענה כוללני ולמניעת חפיפה ופער.
- **מינוי גורם מתאם (Coordinating Body):** הגורם המתאם ייצור תשתית לשיתופי פעולה ויגדיר מדיניות, נהלים, תקציבים, הכשרות והדרכות, מעקב אחר יישום מדיניות ותקשורת יעילה בין הארגונים השונים.
- **רגישות תרבותית וטיפול מודע טראומה:** התאמת השירותים לרקע התרבותי, הלשוני והחברתי של השורדים, והפחתת סיכון לטראומטיזציה חוזרת. שותפות מלאה בקבלת ההחלטות.
- **גמישות והתאמה אישית:** הכרה בכך ששורדים עשויים להעדיף שירותים מסוימים על פני אחרים בשלבים שונים (למשל טיפול רפואי לפני טיפול נפשי), ומתן מענה מותאם לכך.
- **קיימות ויציבות משאבים:** זיהוי הצורך בתקצוב עקבי וארוך טווח כרכיב חיוני להצלחת מודלים כוללניים.
- **הנגשה אקטיבית והסרת חסמים:** הבטחת נגישות לשירותים באמצעות הסרת דרישות בירוקרטיות, מתן שירותים ללא עלות והתאמה מגדרית של נותני השירות לשורד/ת. העיקרון כולל הנגשה לשונית (מתורגמנים) ופיזית, ושמירה קפדנית על פרטיות כחלק מיצירת תחושת המוגנות.

« דוגמאות מן העולם לשירותים כוללניים

- **Wrap-around Services / One Stop Shop Models**: מסגרות שירותים כוללניות המספקות מענה משולב לצרכים מידיים וארוכי טווח, לרבות דיור, בריאות, טיפול נפשי, ייעוץ משפטי ושיקום תעסוקתי, תוך כדי עבודה בצוותים רב-מקצועיים ודגש על רצף הטיפול, גמישות ונגישות.
- **מודל ברנהאוס (Barnahus) – אירופה**: מרכזי טיפול כוללניים לילדים נפגעי אלימות, ניצול והזנחה, הפועלים כ-One Stop Shop ומטרתם להנגיש את ההליך הפלילי והטיפול לילדים, תוך כדי שיתוף ושותפות עימם. המרכזים משלבים טיפול רפואי וסוציאלי, הגנה משפטית ואיסוף ראיות, ומדגישים שיתופי פעולה בין אנשי טיפול, רווחה, רפואה ואכיפה.
- **Child Advocacy Centers (CAC) – ארצות הברית**: מרכזי סיוע כוללניים לילדים המספקים מענה רפואי, נפשי ומשפטי תחת קורת גג אחת, משתמשים בשיטות עבודה רגישות טראומה ומספקים ליווי משפטי והגנתי.
- **Multi-Disciplinary Teams (MDT)**: מודל שיתוף פעולה בין ארגוני ובו צוותי תגובה רב-תחומיים הכוללים גורמי אכיפה, רווחה, בריאות, משפט וארגוני סיוע, הפועלים יחד למתן מענה מתואם, מהיר ורציף לשורדי סחר, תוך הפחתת עומס על גורם או ארגון יחיד ומניעת שחיקה לצוותים המקצועיים.
- **ACT Alberta – קנדה**: מודל תיאום בין-ארגוני מבוסס ראיות, הפועל לתיאום שירותים בתחום הסחר בבני אדם, ומחזק שיתופי פעולה, הכשרות ומעקב אחר יישום מדיניות.
- **שירותים ניידים ורפואה מרחוק (Tele-health) – בין-לאומי**: פרקטיקה מבטיחה לשימוש בטכנולוגיה (שיחות וידאו/טלפון) להנגשת טיפול נפשי ורפואי לשורדים באזורים מרוחקים או לשורדים החוששים ממפגש או שאינם יכולים להגיע פיזית לקבלת שירות רפואי. המודל כולל גם יחידות רפואיות ניידות המגיעות לקהילה כדי להתגבר על חסמי תחבורה וזמינות.

זרקור מן המחקר

בארגון ACT ALBRETA נמצא כי שורדי סחר זקוקים בממוצע לארבעה סוגי שירותים, ואילו מקרים מורכבים זקוקים אף לשניים-עשר (!) סוגי שירותים. ממצא זה מדגיש את החשיבות של נגישות לשירותים, של הסרת מחסומים, של תמיכת מעטפת (wrap-around support), של שיתופי פעולה בין-ארגוניים ושל צוותי פעולה ייעודיים (Burkhart & McCrae, 2020).

« רקע

הספרות הבין-לאומית מזהה דיור בטוח, יציב וגמיש כרכיב מרכזי בתהליך השיקום של שורדי סחר בבני אדם וכתנאי למניעת הישנות הניצול. התחום בא לידי ביטוי בעיצוב מדיניות ושירותים המציעים רצף פתרונות דיור בקהילה ובמסגרות חוץ-ביתיות. דגש מיוחד מושם על מעבר הדרגתי לעצמאות. רצף זה משולב בתמיכה טיפולית, כלכלית ומשפטית בהתאם לצרכים המשתנים של שורדי הסחר. עיצוב השירותים מדגיש את הצורך במענים רציפים, גמישים וכוללניים להסרת חסמים וליצירת רצף טיפולי בין דיור חירום לדיור קבע.

« עקרונות מנחים בתחום

- **יציבות, ביטחון והגנה במקום המגורים:** שמירה על כתובת חסויה, שימוש באמצעי אבטחה ודגש על פרטיות וביטחון פיזי ורגשי של הדיירים.
- **גישה מבוססת שורד/ת ומודעת טראומה:** התאמת מסגרות הדיור והכללים לצרכים האישיים של השורד/ת, והימנעות משליטה מוסדית וכללים נוקשים; זאת, בלי לכגוע בצורכי ההגנה של השורדים.
- **רצף טיפולי, סיוע וליווי מתמשך:** התאמת פתרונות הדיור לשלבי השיקום, ולצרכים ולקצב של כל שורד/ת – הן כרצף שיקומי מתפתח לאורך זמן (ממקלטי חירום, דרך מסגרות מעבר ועד מגורים עצמאיים), הן כתפריט מענים גמיש המותאם לצרכים. זאת, תוך כדי שמירה על נגישות רציפה לשירותים בכל שלבי הדיור, ומתן ליווי מתמשך גם לאחר היציאה מן המסגרות, במטרה למנוע חזרה למצבי סיכון, ניצול ותלות כלכלית.
- **סיוע מרוכז כוללני ומותאם אישית:** ריכוז שירותים בתוך מסגרות הדיור או באמצעות שיתופי פעולה בין-ארגוניים, לצמצום הצורך בפנייה לגורמים חיצוניים. מתן מענה המותאם אישית לצרכים המשתנים.
- **העברת השליטה לשורד/ת והעצמתו:** מתן חופש בחירה, התאמת תנאים אישית ושילוב שורדי הסחר בקבלת החלטות בנוגע לדיור ולתוכנית. שילוב סיוע משפטי, תעסוקתי ומיצוי זכויות בטיפול – כשלב בדרך לעצמאות.
- **התמודדות עם חסמים מערכתיים ונגישות לדיור:** הסרת חסמים בירוקרטיים, משפטיים וכלכליים, כגון עבר פלילי, היעדר מסמכים או מעמד הגירה לא יציב, המונעים גישה לפתרונות דיור בטוחים והכרה ומתן מענה למחסור של השורד/ת במשאבים כמגבלה מרכזית ביישום תוכניות הדיור.
- **הפחתת נזקים:** יישום גישה לא שיפוטית לניהול סיכונים, הכוללת תכנון בטיחות אישי, שימוש באמצעים לצמצום נזק (כגון חלוקת נלוקסון – תרופה לנטרול מנת יתר מאופיואידים), והתאמות התנהגותיות בשלבים הראשונים של השהות במסגרת הדיור, במטרה למנוע ניצול חוזר.

« דוגמאות מן העולם לדיור בקהילה ודיור חוץ-ביתי

- **Survivor Resilience Fund – ארצות הברית, וושינגטון:** תוכנית המבוססת על מתן מענקים כספיים ישירים לניצולי סחר לצורך דיור, מזון, ריהוט, בריאות וצרכים בסיסיים נוספים, כחלק ממודל הדיור הגמיש ([Flexible Funding](#)) הפועל להסיר חסמים כלכליים לדיור באמצעות מתן כספים גמישים לשימוש השורדים לצורכי דיור.
- **Phoenix Starfish Place – ארצות הברית, אריזונה:** מודל של דיור תומך (Supportive Housing), בקהילה לשורדי סחר בבני אדם, המותאם למשפחות, וכולל מגורים קבועים או חצי-קבועים לצד מעטפת של שירותי טיפול, חינוך תעסוקתי, קהילה תומכת ועידוד לעצמאות.
- **Therapeutic Foster Care (TFC) – ארצות הברית וקנדה:** מודל של אומנה טיפולית לילדים ובני נוער נפגעי סחר, כחלופה למסגרות מוסדיות, הכולל סביבה משפחתית בטוחה, ליווי מקצועי אינטנסיבי ותמיכה מתמשכת בתחומי החיים השונים.
- **Residential Treatment / Group Home Programs – ארצות הברית:** תוכניות מגורים שיקומיות חוץ-ביתיות לנערות נפגעות סחר למטרות זנות וניצול מיני המשלבות דיור בטוח, טיפול קבוצתי ופרטני ותהליכי העצמה אישית במטרה להוביל לחיים עצמאיים.
- **דיור תחילה (Housing First), ארצות הברית:** מודל המעניק דיור ללא תנאי סף כגון ניקיון מסמים וללא חסמים, וליווי מתמשך לפי צרכי המטופל/ת ורצונו/ה, המוכר כפרקטיקה מבטיחה במסמכי מדיניות בתחום הדיור לשורדי סחר (וכפרקטיקה מבוססת ראיות בתחומים נוספים כגון חסרי בית).

זרקור מן המחקר

מחקר עדכני מארצות הברית מצביע על פער עמוק בין הצרכים של שורדי סחר ובין המענים הקיימים בפועל. דיור לטווח ארוך הוכח יעיל ביותר למניעת חזרה לניצול ולתמיכה בתהליך השיקום, אך רק 1.36% מן הארגונים בארצות הברית מספקים מענה זה, לעומת רוב מוחלט המתמקד בדיור חירום (74.0%) ([Altamiranda & Gezinski, 2024](#)).

תחום 4: שיקום כלכלי ותעסוקתי

« רקע

שיקום כלכלי ותעסוקתי הוא רכיב מרכזי בתהליך השיקום של שורדי סחר בבני אדם. תעסוקה יציבה והעצמה כלכלית הן בסיס להשבת תחושת ערך ומשמעות, סוכנות (Agency) ועצמאות, ולמניעת תלות וניצול חוזר. עיצוב השירותים בתחום מתבסס על תוכניות המשלבות תעסוקה, הכשרה מקצועית, ליווי פיננסי ותמיכה פסיכו-סוציאלית, תוך כדי התאמה אישית ורגישות לטראומה ולהקשרים תרבותיים.

« עקרונות מנחים בתחום

- **שילוב בין שיקום תעסוקתי לתמיכה פסיכו-סוציאלית:** התייחסות לשיקום הכלכלי כחלק בלתי נפרד מתהליך הטיפול. זאת, תוך כדי מתן תמיכה רגשית ונפשית בצד הכשרה המקצועית, כדי להפחית חרדה ולבנות ביטחון עצמי, ומתוך הכרה בהשפעות הטראומה על התפקוד התעסוקתי.
- **תעסוקה כתהליך הדרגתי ומתמשך:** הכרה בכך ששילוב תעסוקתי הוא תהליך הכולל שלבי הכנה, התנסות, ליווי וחניכה, ולא השמה מידית בלבד, תוך כדי התאמת הקצב ליכולות השורדים ולמצבם.
- **תמיכה וליווי גם לאחר השמה בעבודה:** מעקב מתמשך לאחר הכניסה לעבודה לשם חיזוק יציבות תעסוקתית, מניעת נשירה והתמודדות עם אתגרים רגשיים, תפקודיים ובין-אישיים. דגש על ליווי המעסיקים להכרה ברגישות הנדרשת לעבודה עם שורדי סחר, וליצירת סביבת עבודה גמישה ומותאמת מודעת טראומה.
- **התאמה אישית ומתן בחירה:** בניית מסלולי תעסוקה והכשרה המבוססים על הרצונות, השאיפות, הצרכים והיכולות של השורד/ת והימנעות מאפיק תעסוקתי אחיד קבוע מראש. זאת, תוך כדי שיתוף פעיל בקבלת החלטות לשם השבת תחושת השליטה והסוכנות (Agency).
- **הסרת חסמים מבניים:** טיפול בחסמים מבניים כגון רישום פלילי, היעדר מסמכים, פערי השכלה וניסיון תעסוקתי, כחלק מהנגשת שיקום כלכלי לשורדי סחר עם פערי ידע, שפה ומעמד חוקי.
- **מניעת ניצול כלכלי והבטחת תנאי עבודה הוגנים:** דגש על שכר ראוי, זכויות עובדים והבטחת תנאי עבודה הוגנים ומוגנים למניעת ניצול כלכלי.
- **אוריינות פיננסית:** ליווי כלכלי הכולל חינוך פיננסי רגיש-טראומה, תכנון וניהול משאבים, כדי לפתח עצמאות כלכלית בהווה ובעתיד.
- **רגישות תרבותית והקשרית:** התאמות נגישות בתהליכי ההכשרה, המיון וההשמה לרקע התרבותי, החברתי והבין-אישי של השורד/ת, תוך כדי הכרה בהקשרים המשפיעים על בחירות תעסוקתיות ועל חוויית העבודה.

« דוגמאות מן העולם לשיקום כלכלי ותעסוקתי

■ **Futures Without Violence – Economic Empowerment Model** – ארצות הברית:

מודל מובנה להעצמה כלכלית הכולל חמישה שלבים: מענה לצרכים בסיסיים וניהול משברים; חקר קריירה והצבת מטרות אישיות ומקצועיות, כולל חינוך פיננסי רגיש טראומה; פיתוח מיומנויות והכנה לעבודה; צבירת ניסיון תעסוקתי באמצעות חונכות, סטאז' והתמחות; ותעסוקה בת-קיימה עם תמיכה מתמשכת.

■ **מודל תעסוקה נתמכת (Supported Employment)**: מודל שאול מתחום בריאות הנפש,

המשלב ליווי צמוד במקום העבודה, חניכה ותמיכה מתמשכת בשילוב שורדי סחר בשוק העבודה, תוך כדי איזון עדין בין סמכות לאוטונומיה ובין חמלה להצבת גבולות.

■ **מעסיקים "ידידים" ומודעי טראומה**: יוזמות המשלבות מעסיקים המוכנים להתאים את

סביבת העבודה לצרכים הייחודיים של שורדי סחר, ולראות בתעסוקה חלק מתהליך הטיפול והשיקום.

■ **שילוב ריפוי בעיסוק מודע טראומה** – ארצות הברית: פרקטיקה מבטיחה המשלבת כלים

של ריפוי בעיסוק ושימוש בפעילויות יום-יומיות ותעסוקתיות לשיפור תפקודים ניהוליים, חיזוק אוטונומיה וקידום השתתפות חברתית ותעסוקתית.

////////////////////////////////////

זרקור מן המחקר

מודל תעסוקה נתמכת המשלב אוטונומיה בבחירת התעסוקה ומציאת עבודה מהירה, ותמיכה תעסוקתית המסונכרנת עם תהליך הטיפול והשיקום ללא הגבלת זמן הראו את התועלת הרבה ביותר להעצמה כלכלית ולעצמאות כלכלית עבור שורדי סחר בבני אדם (Charm et al., 2023).

////////////////////////////////////

תחום 5: שיתוף שורדי ושורדות סחר בבני אדם ומנטורינג

« רקע

שיתוף שורדי סחר בבני אדם בקביעת מדיניות, עיצוב שירותים ומתן שירותים היא פרקטיקה מבטיחה בעולם, והגדרת השיתוף היא רחבה וכוללת טווח רחב של אפשרויות. שורדים משולבים לא רק כמקבלי שירות אלא גם כשותפים פעילים בתכנון, ביישום ובהערכה. שיתוף שורדים בא לידי ביטוי בתהליכים של קביעת מדיניות, ובתהליכים ארגוניים וטיפוליים המדגישים שילוב משמעותי, מודע-טראומה ולא סמלי, בכל שלבי קבלת ההחלטות ומתן השירותים. שילובם כמנטורים בתוכניות השונות בפרט מסייע במניעת הישנות החזרה למעגל הפגיעה ובתמיכה משמעותית לאורך זמן.

« עקרונות מנחים בתחום

- **הכרה במומחיות ובניסיון החיים של השורדים:** השורדים נתפסים כבעלי ידע ייחודי שיש להעריך, לתגמל ולשלב בתפקידים משמעותיים, לרבות תפקידים רשמיים ובשכר.
- **מתן תפקידים רשמיים ומשמעותיים והימנעות משיתוף או הכללה סמליים (tokenism):** שיתוף שורדים צריך להתבטא במתן תפקידים בעלי משמעות והשפעה ממשית על עיצוב מדיניות ושירותים. אין להסתפק בהשתתפות בפאנלים, ראיונות או ייצוג פורמלי בלבד שאינם מאפשרים להשפיע על תהליכי קבלת החלטות. על השיתוף להתבצע תוך הסרת חסמי נגישות (שפה, מעמד משפטי, ידע, בטיחות) המונעים השתתפות יעילה.
- **שיתוף בכל רמות הארגון ובשלבי התכנון המוקדמים:** נמצא כי שיתוף יעיל יותר מתקיים כאשר שורדי סחר משולבים כבר בשלבי התכנון הראשוניים של פרויקטים, תוכניות או מדיניות, ולא רק לאחר גיבושם.
- **בניית מנגנונים ייעודיים מודעי טראומה לשיתוף:** יש לעצב מנגנונים ארגוניים ברורים לשיתוף משמעותי של השורדים. תהליכים אלו כוללים הכשרה, ליווי והבטחת סביבת עבודה בטוחה ומודעת טראומה, וכן הגנה על רווחתם הנפשית במשך התהליך, בצד תמיכה בין-אישית משמעותית.
- **הכשרה מגוונת ומעמיקה לשורדי הסחר אשר משתלבים במתן שירותים:** שיתוף משמעותי של שורדי סחר בעיצוב השירות או במתן השירות בפועל מחייב הכשרה מותאמת ורחבה, לרבות הכשרה מקצועית בתחומי התעסוקה עצמם, שתאפשר השתלבות יעילה ומתמשכת.
- **רגישות תרבותית:** נדרש תכנון מוקדם והכנה למצבי מתח פוטנציאליים בתהליכי השיתוף, כולל מתחים הנובעים מהבדלים תרבותיים או ארגוניים, ומתן כלים להתמודדות עימם.
- **מודעות לסיכוני ייצוג חסר:** יש להביא בחשבון כי ייצוג של קבוצה מסוימת של שורדים בתהליכי שיתוף עלול להוביל להדרה או לחוסר ייצוג של קבוצות אחרות, ולפעול לצמצום סיכון זה.

« דוגמאות מן העולם לשיתוף שורדי ושורדות סחר

- **תוכנית My Life My Choice (MLMC) – ארצות הברית:** מבוססת על מודל המובל על ידי שורדי סחר (Survivor – led model), ומשלבת מנטורינג על ידי נשים וגברים שורדי סחר למטרות זנות וניצול מיני אשר מספקים הדרכה ותמיכה לשורדי סחר חדשים. עקרונות התוכנית כוללים העצמה אישית, תמיכה קהילתית וטיפול מותאם אישית. כמו כן התוכנית כוללת פעולות מניעה והעלאת מודעות בקרב נוער בסיכון על ידי שורדי סחר בבני אדם. התוכנית כוללת מנטורינג, טיפול פסיכו-סוציאלי מותאם ומנגנון הפניה וליווי לשירותים נוספים.
- **International Rehabilitation Council for Torture Victims (IRCT) – בין לאומי:** רשת בין-לאומית של ארגוני חברה אזרחית ומומחים, המונה כיום 176 מרכזים ב-80 מדינות, ומשלבת שורדים באופן משמעותי בתהליכי שיקום, בעיצוב שירותים, במחקר, בסגור ובקידום צדק בזירות לאומיות ובין-לאומיות.

זרקור מן המחקר

במחקר אורך (שכלל בדיקה בתחילת התוכנית, לאחר 6 חודשים ולאחר 12 חודשים) נמצא כי השתתפות בתוכנית MLMC (תוכנית mentoring) הובילה לשיפור עקבי ברווחת בני הנוער והצעירים שורדי סחר – במשך המחקר הייתה ירידה חדה בשיעורי הניצול של המשתתפים/ות, הפחתה בהתנהגויות הסיכון שלהם/ן, כולל שימוש בסמים ועבריינות, ונצפה שיפור במיומנויות התמודדות ובתמיכה חברתית (Rothman et al., 2020).

מחקרים מצביעים על כך שתוכניות מנטורינג לקורבנות סחר, המנוהלות על ידי שורדות סחר, קשורות לירידה בהישנות החזרה למעגל הפגיעה, לשיפור בהסתגלות חברתית ולחיצוק תחושת המסוגלות וההתמודדות עם מצבי משבר, תוך הדגשת הצורך בתמיכה יציבה וארוכת טווח (Kim et al., 2022).

סיכום ודגשים ליישום

סקירה זו מציגה מיפוי של פרקטיקות מיטביות מן הספרות הבין-לאומית בתחום ההגנה על שורדי ושורדות סחר בבני אדם, הטיפול בהם והשיקום שלהם. מן הספרות עולה שתהליכי הגנה על שורדי סחר ושיקומם מחייבים מענה בין-מערכתי, כוללני ומתמשך אשר יאפשר סביבה בטוחה ויציבה – תנאי יסוד לתחילתו של תהליך שיקום ארוך ומורכב. מן העקרונות שעולים מן הספרות וכן מן הדוגמאות שעלו מן השטח ומופיעות בספרות נגזרים דגשים יישומיים הנוגעים לכלל מערך השירותים העוסקים בהגנה על שורדי סחר ושיקומם, ואשר יכולים לשמש בסיס לגיבוש מדיניות:

1. **גיבוש מדיניות בין-משרדית כוללת לשיקום שורדי סחר בבני אדם.** מוצע בספרות לעגן מדיניות המגדירה את השיקום כתהליך בין-מערכתי ומתואם, הנשען על רצף מענים משלב הזיהוי וההכרה ועד לשיקום ארוך טווח. קורת גג בטוחה ויציבה היא תנאי בסיס לשיקום, ועל כן נדרש רצף פתרונות דיור – מדיור חירום ועד למגורים עצמאיים בקהילה בליווי מתאים. רכיבים מרכזיים נוספים כוללים שיקום תעסוקתי וכלכלי המותאם ככל האפשר לרצונות השורדים ולכישוריהם, טיפול נפשי ובריאותי וסיוע משפטי. עוד מוצע לכלול מנגנוני תיאום בין המערכות, להבטחת רציפות המענים, ובכלל זה בין מערכות הרווחה והבריאות.
2. **מימוש "גישה מודעת-טראומה" כעיקרון מחייב בכלל מערכות הסיוע.** יש חשיבות בהטמעת גישה מודעת-טראומה בכלל המערכות והמענים, באמצעות הכשרה, הדרכה וליווי מתמשכים לנשות ואנשי המקצוע. הכשרות אלו נוגעות הן להבנת הטראומה והשפעותיה הן להיכרות עם מאפייני אוכלוסיית השורדים, לרבות הבדלים תרבותיים, דפוסי כגיעה ייחודיים, חסמי פנייה לטיפול וצרכים משתנים. כמו כן נדרשים מתן מענה לצרכים בסיסיים, יצירת סביבה פיזית ורגשית בטוחה ויציבה, וכן הסרת חסמים מבניים לטיפול לשם צמצום הסיכון לטראומטיזציה חוזרת וחיזוק האמון במערכות הסיוע.
3. **פיתוח וחיזוק מודלים של שירותים כוללניים (One-Stop-Shop) ברגישות תרבותית ומגדרית.** מוצע לקדם מודלים המאפשרים לשורדים לצרוך מגוון שירותים – רפואיים, טיפוליים, תעסוקתיים וחברתיים – במסגרת מרוכזת אחת או באמצעות מנגנון תיאום מרכזי. התאמה תרבותית, לשונית ומגדרית של השירותים היא רכיב מרכזי בהנגשתם. ריכוז השירותים עשוי להפחית עומס בירוקרטי ופיצול מענים, לצמצם סיכון לטראומטיזציה חוזרת ולתרום לרציפות וליעילות תהליך השיקום.
4. **עיגון שיתוף שורדי סחר בבני אדם כחלק ממדיניות הטיפול.** מוצע לפתח מנגנונים מוסדרים לשיתוף שורדים בעיצוב מדיניות, בתכנון שירותים ובהערכתם. מן הספרות עולה כי שיתוף זה עשוי לחזק את האמון במערכות הסיוע, להגביר פנייה לשירותים, לשפר את שיתוף הפעולה עם הרשויות ולהפחית הימנעות מטיפול, הסתרה ונשירה מתהליכי שיקום.

מקורות תחום 1: טיפול וסיוע מודע טראומה

- Albright, K., Greenbaum, J., McCarty, S., Chisolm-Straker, M., & Williams, L. (2020). Systematic review of facilitators of, barriers to, and recommendations for healthcare services for child survivors of human trafficking globally. *Child Abuse & Neglect*, 100, 104289. [🔗](#)
- Baldwin, S. B., Barrows, J., & Stoklosa, H. (2017). Protocol toolkit for developing a response to victims of human trafficking in health care settings. HEAL Trafficking. [🔗](#)
- Baldwin, S. B., Miller, C. L., Maclin, B. J., Williams, S., & Stoklosa, H. (2023). Toward an evidence-based framework to guide health care responses for patients impacted by human trafficking: Evaluation of the HEAL Trafficking Protocol Toolkit. *Journal of Human Trafficking*, 12(1), 37–51. [🔗](#)
- Bath, E. P., Godoy, S. M., Morris, T. C., Hammond, I., Mondal, S., Goitom, S., Farabee, D., & Barnert, E. S. (2020). A specialty court for U.S. youth impacted by commercial sexual exploitation. *Child Abuse and Neglect*, 100, 104041. [🔗](#)
- Brady, F., Chisholm, A., Walsh, E., Ottisova, L., Bevilacqua, L., Mason, C., von Werthern, M., Cannon, T., Curry, C., Komolafe, K., Robert, R. E., Robjant, K., & Katona, C. (2021). Narrative exposure therapy for survivors of human trafficking: Feasibility randomised controlled trial. *BJPsych Open* 7(6), e196. [🔗](#)
- Davidtz, J., Haskamp, C. M., Millen, D. H., Plombon, B., Basilio, G., & Kennedy, T. D. (2022). *Sex trafficking: Best practices for assessment and intervention*. Springer. [🔗](#)
- Gerassi, L. B., & Esbensen, K. (2021). Motivational interviewing with individuals at risk of sex trafficking. *Journal of Social Work*, 21(4), 676–695. [🔗](#)
- Jain, J., Bennett, M., Bailey, M. D., Liaou, D., Kaltiso, S. O., Greenbaum, J., Williams, K., Gordon, M. R., Torres, M. I. M., Nguyen, P. T., Coverdale, J. H., Williams, V., Hari, C., Rodriguez, S., Salami, T., & Potter, J. E. (2022). Creating a collaborative trauma-informed interdisciplinary citywide victim services model focused on health care for survivors of human trafficking. *Public Health Reports*, 137(Suppl. 1), 30S–37S. [🔗](#)
- Kim, B. K. E., Dierkhising, C. B., De Leon, J., Sandoval, J., Brissett, A., & Bounds, D. (2022). Evaluation of services for the commercial sexual exploitation of children and youth: A scoping review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(4), 1–15. [🔗](#)
- Kinnish, K., McCarty, C., Tiwari, A., Osborne, M., Glasheen, T., Franchot, K. K., Kramer, C., & Self-Brown, S. (2019). Featured counter-trafficking program: Project intersect. *Child Abuse & Neglect*, 100, 104132. [🔗](#)
- Kinnish, K., & Hopper, E. K. (2024). Trauma-informed intervention with survivors of human trafficking. In L. Dryjanska, E. K. Hopper, & H. Stoklosa (Eds.), *Psychological perspectives on human trafficking: Theory, research, prevention, and intervention* (pp. 199–228). American Psychological Association. [🔗](#)

- Koegler, E., Preble, K. M., & Tlapek, S. M. (2021). Identifying service needs and service gaps for sexually exploited/trafficked persons in Missouri. *Journal of Social Work, 21*(4), 713–729. [🔗](#)
- Lim, C., Bolland, A., Guzzo, D., Higgins, M., Trull, V., & Williams, J. (2020). Human trafficking and child welfare: A discussion of advocacy, promising practices, and implications. *Best Practices in Mental Health, 16*(2), 21–39. [🔗](#)
- Maier, S. (2024). *Best practices for counselors working with children who have been victims of sex trafficking* (master's project). Minnesota State University Moorhead. [🔗](#)
- Ohio Attorney General's Human Trafficking Commission. (2024, September). *Protocol for serving child trafficking victims*. Ohio Attorney General's Office. [🔗](#)
- Kynn, J., Steiner, J., Hoge, G. L., & Postmus, J. L. (2016, August). *Providing services to trafficking victims: Understanding practices across the globe*. Center on Violence Against Women and Children, Rutgers University School of Social Work. [🔗](#)
- Raghuraman, S., Stuttard, N., & Hunt, N. (2021). Evaluating narrative exposure therapy for post-traumatic stress disorder and depression symptoms: A meta-analysis of the evidence base. *Clin Psychol Psychother, 28*, 623–632. [🔗](#)
- Schroeder, E., Yi, H., Okech, D., Bolton, C., Aletraris, L., & Cody, A. (2024). Do social service interventions for human trafficking survivors work? A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse, 25*(3), 2012–2027. [🔗](#)
- Steiner, J. J., Kynn, J., Stylianou, A. M., & Postmus, J. L. (2018). Providing services to trafficking survivors: Understanding practices across the globe. *Journal of Evidence-Informed Social Work, 15*(2), 151–169. [🔗](#)
- Substance Abuse and Mental Health Services Administration. (2014). *SAMHSA's concept of trauma and guidance for a trauma-informed approach* (HHS Publication No. SMA 14-4884). [🔗](#)
- Twis, M. K., Flores, D., Pereda, E., & Gonzalez, V. (2025). A systematic review of empirically evaluated trauma-informed care principles in criminal justice system responses to human trafficking. *Journal of Forensic Social Work, 9*(2), 94–118. [🔗](#)
- Wright, N., Jordan, M., & Lazzarino, R. (2021). Interventions to support the mental health of survivors of modern slavery and human trafficking: A systematic review. *International Journal of Social Psychiatry, 67*(8), 1026–1034. [🔗](#)
- World Health Organization. Regional Office for Europe. (2023) *Addressing human trafficking through health systems: A scoping review*. World Health Organization. [🔗](#)

Anderson, M., & Claes, E. (2022). *Best practices in support for victims of sexual and gender-based violence*. [🔗](#)

Burkhart, A., & McCrae, K. (2020). ACT Alberta: A Canadian case study of a collaborative and evidence-based approach to address human trafficking. In J. Winterdyk & J. Jones (Eds.), *The Palgrave international handbook of human trafficking* (pp. 1553–1567). Palgrave Macmillan, Cham. [🔗](#)

Greenbaum, J., & Albright, K. (2020). *Improving health care services for trafficked persons: The complete toolkit*. International Centre for Missing and Exploited Children. [🔗](#)

Greijer, S., & Wenke, D. (2023). *Barnahus: A European journey: Mapping study on multidisciplinary and interagency child-friendly justice models responding to violence against children in Council of Europe member states*. Council of Europe. [🔗](#)

Johansson, S., Stefansen, K., Bakketeig, E., & Kaldal, A. (Eds.). (2024). *Justice and recovery for victimised children: Institutional tensions in Nordic and European Barnahus models*. Palgrave Macmillan. [🔗](#)

Koegler, E., Preble, K. M., & Tlapak, S. M. (2021). Identifying service needs and service gaps for sexually exploited/trafficked persons in Missouri. *Journal of Social Work*, 21(4), 713–729. [🔗](#)

Lim, C., Bolland, A., Guzzo, D., Higgins, M., Trull, V., & Williams, J. (2020). Human trafficking and child welfare: A discussion of advocacy, promising practices, and implications. *Best Practices in Mental Health*, 16(2), 21–39. [🔗](#)

Ohio Attorney General's Human Trafficking Commission. (2024, September). *Protocol for serving child trafficking victims*. Ohio Attorney General's Office. [🔗](#)

Kynn, J., Steiner, J., Hoge, G. L., & Postmus, J. L. (2016, August). *Providing services to trafficking victims: Understanding practices across the globe*. Center on Violence Against Women and Children, Rutgers University School of Social Work. [🔗](#)

Robitz, R., Tasarz, J., & Chambers, R. (2022). An integrated approach to providing care for people who have been trafficked. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 86(Suppl. A), 34–43. [🔗](#)

Schroeder, E., Yi, H., Okech, D., Bolton, C., Aletraris, L., & Cody, A. (2024). Do social service interventions for human trafficking survivors work? A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(3), 2012–2027. [🔗](#)

Steiner, J. J., Kynn, J., Stylianou, A. M., & Postmus, J. L. (2018). Providing services to trafficking survivors: Understanding practices across the globe. *Journal of Evidence-Informed Social Work*, 15(2), 151–169. [🔗](#)

Timoshkina, N. (2020). Health and social service-based human trafficking response models. In J. Winterdyk & J. Jones (Eds.), *The Palgrave international handbook of human trafficking* (pp. 673–706). Palgrave Macmillan, Cham. [🔗](#)

Vujanovic, A. A., Gordon, M. R., Coverdale, J. H., & Nguyen, P. T. (2022). Applying telemental health services for adults experiencing trafficking. *Public Health Reports*, 137 (1 Suppl.), 17S–22S. [🔗](#)

מקורות תחום 3: דיור בקהילה ודיור חוץ-ביתי

Altamiranda, L., & Gezinski, L. (2024). A National Exploratory Study on Housing Services for Survivors of Human Trafficking. *RANGE: Undergraduate Research Journal* (2024). [🔗](#)

Cunniffe, E., & Ayodele, O. (2022). *Detection, identification, and protection of third-country national victims of human trafficking in Ireland*. Economic and Social Research Institute. [🔗](#)

Freedom Network USA. (2020). *Building trauma-informed practice for anti-trafficking housing programs*. [🔗](#)

HUD Office of Policy Development and Research. (2024). *Housing needs of survivors of human trafficking study*. U.S. Department of Housing and Urban Development. [🔗](#)

Jordan, M. (2020). *A review of housing practices for victims of human trafficking*. YWCA Halifax. [🔗](#)

Kim, B.-K. E., Dierkhising, C. B., De Leon, J., Sandoval, J., Brissett, A., & Bounds, D. (2022). Evaluation of services for the commercial sexual exploitation of children and youth: A scoping review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(4), 1–15. [🔗](#)

Lim, C., Bolland, A., Guzzo, D., Higgins, M., Trull, V., & Williams, J. (2020). Human trafficking and child welfare: A discussion of advocacy, promising practices, and implications. *Best Practices in Mental Health*, 16(2), 21–39. [🔗](#)

McDonald, K. P., Fisher, R., & Connolly, J. (2023). Building a specialized model of care for youth involved in sex trafficking in child welfare: A systematic review and interviews with experts-by-experience. *Child Abuse & Neglect*, 135, 105987. [🔗](#)

Raby, K., Chazal, N., Garcia-Daza, L., & Mebalds, G. (2023). 'No Income, Temporary Visa, and Too Many Triggers': Barriers in accommodating survivors of human trafficking and slavery in Australia. *Anti-Trafficking Review*, 20, 92–110. [🔗](#)

מקורות תחום 4: שיקום כלכלי ותעסוקתי

Charm, S., Melander, C., Vollinger, L., D'Arcangelo, B., Pfeffer, R., Ouya, C., Gonzalez, S., Coleman, L., Hang, U., & Roseborough, D. (2023). *Economic empowerment for people who have experienced human trafficking: A guide for anti-trafficking service providers* (OPRE Report No. 2023-289). Office of Planning, Research, and Evaluation, Administration for Children and Families, U.S. Department of Health and Human Services. [🔗](#)

Corple, D. J. (2023). Empowerment at work? Examining employment-based economic empowerment initiatives for survivors of commercial sexual exploitation. *Violence Against Women*, 30, 6–7. [🔗](#)

Jose, A. A., Anagha, S., Niya, E. T., Lambor, P. D., & Reyes, R. C. D. (2025). Sex trafficking and occupational therapy: A scoping review. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy* 32(1). [🔗](#)

Mangum, S. W., Doucet, B. M., Blanchard, M., & Alig, K. (2019). Survivors of sex trafficking: Occupational-based intervention for executive functioning. *Occupational Therapy in Mental Health*, 35(3), 300–313. [🔗](#)

Schroeder, E., Yi, H., Okech, D., Bolton, C., Aletraris, L., & Cody, A. (2024). Do social service interventions for human trafficking survivors work? A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(3), 2012-2027. [🔗](#)

מקורות תחום 5: שיתוף שורדי ושורדות סחר בבני אדם ומנטורינג

Asquith, W., Kiconco, A., & Balch, A. (2022). *Promising practices in the engagement of people with lived experience to address modern slavery and human trafficking*. Modern Slavery and Human Rights Policy and Evidence Centre (Modern Slavery PEC). [🔗](#)

Bowman, M. E., & Dunn, B. (2023). Empowerment or exploitation? Ethical engagement of survivor leaders in anti-trafficking organizations. *Journal of Public and Nonprofit Affairs*, 9(3), 386-404. [🔗](#)

Einolf, C., Wyatt, S., & Marquez, C. A. (2023). Best practices in survivor engagement in IRCT member centers. *Torture*, 33(2), 45-63. [🔗](#)

Kim, B.-K. E., Dierkhising, C. B., De Leon, J., Sandoval, J., Brissett, A., & Bounds, D. (2022). Evaluation of services for the commercial sexual exploitation of children and youth: A scoping review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(4), 1–15. [🔗](#)

Lockyer, S. (2022). Beyond inclusion: Survivor-leader voice in anti-human trafficking organizations. *Journal of Human Trafficking*, 8(2), 135-156. [🔗](#)

נספח: רקע ושיטה

<< רקע ומטרות

בשני העשורים האחרונים מתגבר המאבק בסחר בבני אדם בכל העולם. סחר בבני אדם הוא תופעה מורכבת, המתבטאת בניצול קשה ובפגיעה בזכויות בסיסיות של בני אדם, לרוב מארצות מצוקה או מרקע מוחלש. התופעה כוללת בין היתר ניצול מיני, העסקה בזנות, עבודת כפייה, נטילת איבר מאיברי הגוף ועוד. שורדי סחר – נשים, גברים, ילדות ובני נוער – לרוב נדרשים לתהליכי שיקום ממושכים ומורכבים. לשם כך נדרשים מענים כוללניים וגמישים, המאפשרים רצף טיפולי. מענים אלו נשענים על ידע עדכני, ובפרט בתחום הטיפול בטרומה, ועל רגישות תרבותית. מסמך זה מציג מיפוי בין-לאומי של מודלים מובילים להגנה על שורדי סחר, לטיפול בהם ולשיקום שלהם, ומעמיד לרשות הקורא תשתית ידע מבוססת ראיות לתמיכה בפיתוח וביישום מענים יעילים ומועילים. המסמך נכתב במסגרת מחקר רחב היקף המלווה את תוכנית החומש הבין-משרדית למאבק בסחר בבני אדם 2022–2026, בהזמנת משרד המשפטים, החטיבה החברתית.

<< שיטה

שיטה וקריטריונים להכללה. המיפוי התבסס על איסוף, ניתוח וסיווג של מקורות עדכניים ממאגרי מידע אקדמיים מרכזיים, כגון PsycINFO, PubMed, Google Scholar. כמו כן נעשה שימוש בכלים מבוססי בינה מלאכותית המסייעים באיתור וחיפוש שיטתי של מקורות אקדמיים ומסמכי מדיניות. בין הכלים אשר נעשה בהם שימוש – NotebookLM, Litmaps, ChatGPT – ו-Perplexity. כלי הבינה המלאכותית שימשו לאיתור מאמרים רלוונטיים ולחילוץ מידע ממקורות מרובים. בוצע אימות של כל מקור שנמצא, וכן בקרת איכות אנושית. נבחנו מקורות בעיקר משש השנים האחרונות (2020–2025) אך נכללו מקורות מעטים משנים מוקדמות יותר, בתנאי שהציעו תרומה מתודולוגית או יישומית מהותית.

קריטריונים להכללה. המסמכים שנכללו ענו על הקריטריונים האלה:

1. מתמקדים בתופעת הסחר בבני אדם ובהגנה על קורבנות סחר בבני אדם וטיפול בהם, לרבות סחר למטרות זנות וניצול מיני, סחר למטרות עבודה או סחר בילדים. החיפוש הראשוני התמקד בכלל תופעות הסחר על מופעיהן השונים, ובכלל זה אוכלוסיית השורדים – נשים, גברים, בני נוער וילדים.

2. מציגים התערבות, שירות או מודל פעולה אשר הוגדר במפורש כ:

■ **פרקטיקה מבוססת ראיות** (evidence-based practice). גישה או תוכנית אשר עברה תהליך הערכה מחקרי אמפירי והציגה תוצאות מובהקות על פני מדדים כמותיים או איכותניים.

■ **פרקטיקה מיטבית** (best practice). מודל שנמצא יעיל, רווח ומיושם בשדה המקצועי בהיקף רחב, על בסיס ידע מקצועי וניסיון מצטבר, גם אם טרם הוכח מחקרית במלואו.

■ **פרקטיקה מבטיחה** (promising practice). גישה המציגה ממצאים ראשוניים מעודדים, אשר טרם זכתה לביסוס מחקרי מלא, אך עשויה להפוך לפרקטיקה מבוססת ראיות בהמשך.

3. מאמרים המציגים סקירה שיטתית רחבה או מטא-אנליזה על סמך מחקרים אמפיריים.

4. מאמרים המשתמשים במתודולוגיה איכותנית אם היא תורמת משמעותית להבנה ולידע בנושא ומציגה קול שחשוב שיישמע.

5. נכללו כמה מקורות "אפורים" נבחרים, בעיקר מסמכי מדיניות או דוחות מחקר של ארגונים מובילים דוגמת משרדי ממשלה או ארגון הבריאות העולמי (ה-WHO), ובתנאי שהציגו ממצאים מבוססים.

נכללו 40 מאמרים אשר עמדו בקריטריונים לעיל, וכן 9 מקורות נוספים להרחבה.

מילות החיפוש המרכזיות ששימשו לאיתור המקורות: best practice; human trafficking; trauma informed care; children in human trafficking; cults; services for human trafficking victims/survivors; child trafficking; evidence-based practice; protection services. כאשר זוהו רכיבים מרכזיים בתחומי הסיוע השונים נערך חיפוש יסודי נוסף בכל אחד מן התחומים כדי למצות את המאמרים המרכזיים בתחום.

מגבלות. סקירה זו אינה ממצה את כלל הפרקטיקות הקיימות, אלא מתמקדת באלו שעמדו בקריטריונים שהוצגו לסינון ולאיתור. כמו כן לא נכללו אוכלוסיות ייחודיות (למשל, נפגעי כיתות וקורבנות סחר אזורי ישראל) אשר לא אותרו בנוגע להן פרקטיקות מבוססות ראיות או כאלו המוגדרות פרקטיקות מיטביות (best practice).